

Lieta C-269/22

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar
Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2022. gada 21. aprīlis

Iesniedzējtiesa:

Spetsializiran nakazatelen sad (Bulgārija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2022. gada 21. aprīlis

Apsūdzētie:

IP

DD

ZI

SS

HY^a

Pārējie lietas dalībnieki:

Spetsializirana prokuratura

Pamatlietas priekšmets

Kriminālprocess, tiesības uz taisnīgu tiesu un nevainīguma prezumpcija, lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tiek iesniegts saskaņā ar LESD 267. panta pirmās daļas b) punktu.

Prejudiciālais jautājums

Vai Hartas 47. panta otrā daļa, kurā ir noteikta prasība pēc taisnīgas tiesas, un Hartas 48. panta 1. punkts, kurā ir nostiprināta nevainīguma prezumpcija, neļauj iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. pantu, ja tajā ir izteikts pieņēmums, ka ir konstatētas konkrētas apsūdzēto darbības, un pirms lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanas iesniedzējtiesa ir ievērojusi visas procesuālās garantijas, kas ir jāievēro, pieņemot nolēmumu pēc būtības?

Savienības tiesību normas un judikatūra

Līgums par Eiropas Savienības darbību (turpmāk tekstā – “LESD”)

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (turpmāk tekstā – “Harta”)

Spriedums, 2016. gada 5. jūlijs, C-614/14, EU:C:2016:514

Rīkojums, 2022. gada 25. marts, C-609/21, EU:C:2022:232

Valsts tiesību normas

Nakazatelno-protsesualen kodeks (Bulgārijas Kriminālprocesa kodekss; turpmāk tekstā – “NPK”)

Īss fakti un tiesvedības izklāsts

- 1 Ar 2022. gada 25. marta rīkojumu (ECLI:EU:C:2022:232) Eiropas Savienības Tiesa atbildēja uz prejudiciālo jautājumu lietā C-609/21 par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu detalizētu formulējumu. Tajā ir norādīts, ka Savienības tiesības nepieļauj tādas valsts tiesību normas, saskaņā ar kurām iesniedzējtiesai ir pienākums atstatīt sevi, ja prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā tā ir izteikusies par konkrētiem faktiem, ko tā ir konstatējusi, izmantojot iegūtos pierādījumus; šāda tiesību norma nav jāņem vērā (30.-34. punkts). 30. punktā Tiesa norāda, ka iesniedzējtiesa, izklāstot pamatlietas faktus un sniedzot juridisko vērtējumu, ir ņēmusi vērā LESD 267. pantu un Tiesas Reglamenta 94. pantu, tāpēc Hartas 47. panta otrajā daļā paredzētās tiesības uz taisnīgu tiesu nav pārkāptas. Tomēr šī atbilde joprojām rada šaubas. To pamatā ir Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūra par tiesas, kas ir izteikusies par faktiem un juridisko vērtējumu tiesvedībai svarīgā nolēmumā (parasti nolēmumā, kas attiecas uz pamatotām aizdomām par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu), objektivitāti. Šī judikatūra saskaņā ar Hartas 52. panta 3. punktu ir jāņem vērā, nosakot tiesību uz taisnīgu tiesu precīzo nozīmi.
- 2 Pastāvošo šaubu pamatā ir arī pieņēmums, ka, lūdzot prejudiciālu nolēmumu, ir iespējams pārkāpt nevainīguma prezumpciju, kas nostiprināta Hartas 48. panta

1. punktā. Faktiski jautājums par tiesas objektivitāti rodas tieši saistībā ar tiesas izteikumiem pēc būtības, kas sniegti prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā un kas var būt pretrunā nevainīguma prezumpcijai. Tādēļ ir nepieciešams jauns lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, koncentrējoties uz Hartas 47. panta otro daļu un 48. panta 1. punktu.
- 3 2020. gada 19. jūnijā *Spetsializirana prokuratura* [Specializētā prokuratūra] izvirzīja apsūdzību piecām personām par līdzdalību organizētā noziedzīgā grupā, kas iedzīvošanās nolūkā ievada Bulgārijā trešo valstu (Bangladeša un Irāka) valstspiederīgos, nelikumīgi palīdzēja viņiem ieceļot un šajā saistībā saņēma un maksāja kukuļus, turklāt šajā grupā bija iesaistītas amatpersonas, jo pirmie trīs apsūdzētie ir “Granichna politsia” (Robežpolicija) darbinieki Sofijas lidostā, un tas ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar *Nakazatelen kodeks* (Kriminālkodekss, turpmāk tekstā – “NK”) 321. panta 3. punkta 2) apakšpunktu, skatītu kopā ar šīs tiesību normas 2. punktu. Turklāt dažus no apsūdzētajiem prokuratūra apsūdzēja par to, ka viņi palīdzēja personām MM, RB, HN un AH ieceļot valstī bez atļaujas, kas ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar NK 281. panta 2. punkta 2) apakšpunktu, skatītu kopā ar šā kodeksa 20. panta 2. punktu.
- 4 *Spetsializirana prokuratura* apgalvo, ka šie trešo valstu valstspiederīgie esot uzturējušies Kiprā ar studentu vīzām un no Kipras ieceļojuši Bulgārijā ar lidmašīnu. Tā norāda, ka pirmie trīs apsūdzētie esot veikuši robežkontroli pēc ierašanās Sofijas lidostā, esot atļāvuši trešo valstu valstspiederīgajiem ieceļot valstī un tādējādi neesot izpildījuši savus dienesta pienākumus. Konkrētāk, prokuratūra apgalvo, ka šie apsūdzētie esot veikuši tikai formālu Bangladešas pilsoņu pārbaudi, nepakļaujot viņus obligātajai kontrolei otrajā kontroles līnijā un nepieprasot noteiktus dokumentus. Šādi rīkojoties, viņi esot pārkāpuši valsts tiesību normu – *Zakon za chuzhdentsite* (Ārvalstnieku likums, Bulgārija) 10. panta 1. punkta 22) apakšpunkta un 19. panta 5. punkta – prasības. Šajā likumā tiek regulēti jautājumi, kas ietilpst Regulas 2016/399 piemērošanas jomā.
- 5 Iesniedzējtiesa vēl nav konstatējusi, vai šis apgalvojums ir pamatots ar pamatlietā esošajiem pierādījumiem. Attiecībā uz konkrētu pierādījumu izmantošanas iespēju tika iesniegti lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu lietās C-348/21 un C-349/21. Tomēr pastāv zināma varbūtība, ka šie apgalvojumi, tostarp par to, kā apsūdzētie IP, DD un ZI veica robežkontroli, izrādīsies pamatoti. Tāpēc pēc iesniedzējtiesas uzskata, šķiet, ir iespējams, ka LESD 67. panta 2. punkts apvienojumā ar tā 77. panta 2. punkta e) apakšpunktu, skatītu kopā ar Regulas 2016/399 22. pantu apvienojumā ar tās 2. panta 1. punkta b) apakšpunktu un 3. punktu, ir jāinterpretē attiecībā uz to, vai šajā lietā runa ir par iekšējo robežu; turklāt būtu arī jāinterpretē Regulas 2016/399 6. panta 1. un 3. punkts apvienojumā ar tās I pielikumu, 8. panta 3.-5. punkts un 14. panta 2. punkts, ņemot vērā valsts tiesību aktu, proti, Bulgārijas Republikas Ārvalstnieku likumu, kurā šis jautājums var būt reglamentēts atšķirīgi.
- 6 Iesniedzējtiesa norāda, ka, ņemot vērā lūguma raksturu, tajā būtu konkrēti jāapraksta, kā apsūdzētie kontrolēja trešo valstu valstspiederīgos uz robežas. Tāpat

būtu jānosaka, vai šāda rīcība ir valsts tiesībās paredzētu dienesta pienākumu neizpilde. Tas ir objektīvi nepieciešams. Ja pamatlietā nav pietiekami skaidri konstatēti fakti, lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, kura mērķis ir sniegt lietderīgu atbildi, nav iespējams. Konkrētāk, lai uzdotu prejudiciālu jautājumu par Regulas 2016/399 6. pantu (vai 8. pantu) un 14. pantu, ir precīzi jākonstatē, kā apsūdzētie kontrolēja trešo valstu valstspiederīgos.

- 7 Iesniedzējtiesa ir paredzējusi lūgt prejudiciālu nolēmumu, ievērojot procesuālos nosacījumus, kuri pilnībā atbilst valsts tiesību aktos noteiktajām garantijām, kas tiek prasītas, pieņemot nolēmumu pēc būtības, ar kuru tiesa apsūdzētos notiesā vai attaisno. Tas nozīmē, ka vispirms tiek pabeigta pierādījumu pārbaude, pēc tam tiek uzklautas puses par faktiem un piemērotajiem noteikumiem, uzklauti apsūdzēto pēdējie vārdi un notiek aizklāta apspriede. Tomēr, pirms šādi formulēt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, iesniedzējtiesai ir jāpārlicinās, ka tā nav izdarījusi tiesību pārkāpumu. Proti, [tas tā būtu], ja lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tiek uzskatīts par tiesību pārkāpumu, tāpēc ka tas ir pretrunā nevainīguma prezumpcijai. Tāpat arī tad, ja turpmākais nolēmums pēc būtības, ko tiesa pieņems pēc Tiesas atbildes saņemšanas un kurā tā ņems vērā sniegto Regulas 2016/399 interpretāciju, tiks uzskatīts par tiesību pārkāpumu, jo to ir pieņēmusi tiesa, kas jau iepriekš, lūdzot prejudiciālu nolēmumu, ir paudusi nostāju par pamatlīetas priekšmetu (par apsūdzēto izdarītā noziedzīgā nodarījuma faktiem).
- 8 2022. gada 25. marta rīkojumā C-609/21 (ECLI:EU:C:2022:232) Tiesa secina, ka LESD 267. pants un Hartas 47. panta otrā daļa nepieļauj valsts judikatūru, kurā tiesām, kas izskata krimināllietas, ir noteikts pienākums atstatīt sevi, ja prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā tās ir zaudējušas “taisnīgas tiesas” statusu (rezolūtīvās daļas 1. punkts). Tomēr šāds rezultāts tiek iegūts, vienīgi ņemot vērā valsts tiesību aktus un attiecīgo judikatūru. Tiesa nav izteikusies par šo jautājumu, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 1. un 2. punktu, kā tos interpretējusi ECT.
- 9 Saskaņā ar Hartas 47. panta otro daļu ikvienai personai ir tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā, un 48. panta 1. punktā ir nostiprināta nevainīguma prezumpcija. No Hartas 52. panta 3. punkta izriet, ka prasība par taisnīgu tiesu atbilst identiskai prasībai saskaņā ar Konvencijas 6. panta 1. punktu vai attiecīgi nevainīguma prezumpcija atbilst identiskai prasībai saskaņā ar Konvencijas 6. panta 2. punktu. Tas nozīmē, ka ECT judikatūra ir jāpiemēro *mutatis mutandis*.
- 10 Ir vairāki spriedumi, kuros ECT bija jāizvērtē, vai “taisnīga tiesa” izlemj lietu pēc būtības, ja šī tiesa iepriekš ir izlēmusi konkrētu procesuālu jautājumu, paužot nostāju par lietas būtību (par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un tā juridisko raksturu). ECT katrreiz ir nospriedusi, ka šāds nolēmums izraisa prasības pēc taisnīgas tiesas pārkāpumu, kura dēļ turpmākais nolēmums ir pretrunā Konvencijas 6. panta 1. punktam (*Chesne* pret Franciju, *Dāvidsons un Savins* pret Latviju, *Mironenko* un *Martenko* pret Ukrainu, *Ionuț-Laurențiu Tudor* pret Rumāniju, *Gomez de Liano Y Botella* pret Spāniju, *Perote Pellon* pret Spāniju,

Hauschildt pret Dāniju, *Ekeberg* u.c. pret Norvēģiju, *Cardona Serrat* pret Spāniju, *Nestak* pret Slovākiju, *Castillo Algar* pret Spāniju, *Matijašević* pret Serbiju, *Cabezas Rector* pret Spāniju, *Dragojević* pret Horvātiju, *Hernandez Cairos* pret Spāniju, *Kiratli* pret Turciju, *Nortier* pret Nīderlandi).

- 11 Nevienā no lietām ECT nav izteikusies par iepriekšējas nostājas paušanu, tostarp attiecībā uz apsūdzētā vainu, prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā. Ja valsts tiesa iesniedz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, pieņemot, ka apsūdzētais patiešām ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu, un tas tiek darīts pašā tiesvedības sākumā, pirms ir savākti visi pierādījumi un pirms puses ir uzklausītas par to juridisko nozīmi, šķiet acīmredzami, ka ECT nonāktu pie rezultāta, kas atbilst tās līdzšinējai judikatūrai. Taču, ja valsts tiesa iesniedz šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pēc tam, kad ir ievērotas visas nepieciešamās garantijas, lai izspriestu lietu pēc būtības – iegūti visi pierādījumi, uzklausītas puses, uzklausīts pēdējais vārds, ir notikusi formāla aizklāta apsūdzētais – tas nav pieņemams.
- 12 Iesniedzējtiesa nevar vērsties ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu ECT, jo šādas iespējas nav. Turpretim, ņemot vērā, ka Hartas 47. panta otrajā daļā un 48. pantā, kā arī Konvencijas 6. panta 1. un 2. punktā paredzēto taisnīgas tiesas un nevainīguma prezumpcijas prasību nozīme ir vienāda, iesniedzējtiesa var lūgt Eiropas Savienības Tiesas prejudiciālu nolēmumu. Tādēļ Tiesas interpretācija ir arī pietiekami lietderīga.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 13 Par Hartas 47. panta otrās daļas piemērošanu: ir apšaubāms, vai valsts tiesa, kas iesniedz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tā pauž pietiekami skaidru nostāju par tiesvedības priekšmetu (uzskata, ka pastāv konkrēti apstākļi saistībā ar apsūdzēto izdarīto nodarījumu), pauž iepriekšēju viedokli, no kura varētu secināt, ka tā nav objektīva. Šāds jautājums rodas tad, ja lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir iesniegts, ievērojot visas procesuālās garantijas, kas piemērojamas nolēmumam pēc būtības.
- 14 Par Hartas 48. panta 1. punkta piemērošanu: ir apšaubāms, vai valsts tiesa neievēro nevainīguma prezumpciju, iesniedzot lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tā uzskata, ka pastāv konkrēti apstākļi, kurus izvirza prokuratūra (apsūdzētā izdarītā nodarījuma fakti). Šāds jautājums rodas tad, ja lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir iesniegts, ievērojot visas procesuālās garantijas, kas piemērojamas nolēmumam pēc būtības.
- 15 Hartas 48. panta 1. punktā ir noteikts, ka ikvienu apsūdzēto uzskata par nevainīgu, kamēr vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu. Vai pastāv “vainas prezumpcija”, ja valsts tiesa konstatē tikai dažus elementus, kas nepieciešami vainas konstatēšanai, bet galu galā nekonstatē šo vainu[?] Patiesībā grūtības to konstatēt rada nepieciešamību lūgt prejudiciālu nolēmumu.

- 16 Konkrēti šajā lietā tas nozīmē, ka iesniedzējtiesa konstatēs apsūdzēto konkrētu darbību vai bezdarbību, kad viņi veica robežkontroli Sofijas lidostā, ļaujot ieceļot valstī trešo valstu valstspiederīgajiem. Tomēr tas nebūt nav pielīdzināms vainas konstatēšanai. Lai, iespējams, konstatētu vainu, būtu nepieciešama tikai Tiesas atbilde par Regulas 2016/399 piemērojamību.

Par Tiesas atbildes lietderīgumu

- 17 Pateicoties šai atbildei, iesniedzējtiesa būtu pārliecināta, ka ir likumīgi iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tā komentē konstatētos faktus saistībā ar apsūdzēto izdarīto nodarījumu. Turklāt turpmākais nolēmums pēc būtības netiktu atcelts, pamatojoties uz tiesas neobjektivitāti; šāda atcelšana padarītu neaktuālu gan pamatlietu, gan Tiesas atbildi.
- 18 Turpmākais nolēmums pēc būtības nebūtu jāatceļ tikai tāpēc, ka Tiesa ir nospriedusi, ka nav jāņem vērā valsts tiesību akti, kas paredz atcelšanu – 2022. gada 25. marta rīkojums (ECLI:EU:C:2022:232). Tas nebūtu jāatceļ, tāpēc ka tas būtu objektīvi likumīgs, jo tās pieņemšanas brīdī būtu ievērotas prasības par taisnīgu tiesu un nevainīguma prezumpciju.

Iesniedzējtiesas personiskais viedoklis

- 19 Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšana, tāpat kā jebkura tiesas procesuāla darbība, var būt prettiesiska. Ir iespējams, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tiek iesniegts apstākļos, kas liecina, ka tiesnesis ir priekšlaicīgi, nepamatoti un līdz ar to prettiesiski izteicis viedokli par lietas faktiem, tostarp par apsūdzētā vainu.
- 20 Nav pieņemami, ka valsts tiesām nav atļauts konstatēt un labot šādu procesuālo pārkāpumu, ko izdarījusi tiesa, kas iesniegusi lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu (pasludinot sevi par neobjektīvu), vai augstākas instances tiesas (kas atceļ notiesājošo spriedumu tikai tāpēc, ka tiesa nebija taisnīga), un ka šī neiespējamība konstatēt un labot procesuālo pārkāpumu rodas tikai tāpēc, ka tas ir izdarīts, iesniedzot lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Savienības tiesību, it īpaši Hartas 47. un 48. panta, mērķis ir aizsargāt apsūdzēto tiesības, nevis tās pārkāpt. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanai nevajadzētu radīt procesuāla pārkāpuma imunitāti, proti, neiespējamību to konstatēt un labot.

Papildu norādes

- 21 Iesniedzējtiesa ierosina noteiktu standartu, iesniedzot lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, proti, ja tajā ir ietverti daži nolēmuma pēc būtības elementi, tas ir jāpieņem ar tādiem pašiem nosacījumiem kā nolēmums pēc būtības. Ja Eiropas Savienības Tiesa nolemj, ka ir jāievēro citi nosacījumi, pietiekami lietderīgi būtu attiecīgi paskaidrojumi.